

Секція 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ

УДК 657.411.8

Тетяна Бесага, ст. гр. БОМ–51, Тетяна Короліук, к.е.н., доцент
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ЕКОНОМІКО-ОБЛІКОВА СУТНІСТЬ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Tetiana Besaha, Tetiana Koroliuk

ECONOMICS AND ACCOUNTING ESSENCE OF PROFIT

Впродовж усієї історії розвитку економічної теорії вченими розвивалися різні підходи щодо визначення та інтерпретації ролі прибутку. Так, ще давньоримські юристи під прибутком (*quaestus*) розуміли вигоду, корисність (*lacrum negotia; lacrum*). Згідно традиції юстиніанового права, що успадкувало це розуміння, дохід пояснювався як те, що залишається від «справ» або ж «турбот», тобто те, що було одержано в результаті діяльності, а не внаслідок спадщини чи дарчих доходів. Як відомо, слово «прибуток» в перекладі з англійської (*profit*) трактується як здійснити прогрес, досягти успіху.

Підходи до визначення прибутку знаходились у прямій залежності від поглядів на економічну теорію, що розвивалися різними школами. Так, меркантилісти, які вважали предметом економічної теорії діяльність, пов'язану із зовнішньою торгівлею та надходженням золота до держави, відповідно розглядали прибуток як той, що виникає у сфері обігу, у зовнішній торгівлі, в результаті продажу товарів за більш високою ціною. Фізіократи вважали, що прибуток утворюється тільки в сільському господарстві, де вплив сил природи призводить до перевищення споживчих вартостей над витратами виробництва.

Представники класичної школи, зокрема Адам Сміт першим охарактеризував прибуток як суму, яка може бути витрачена, не викликаючи змін в капіталі. Він трактував прибуток як закономірний результат продуктивності капіталу; винагороду капіталіста за його діяльність і ризик; вирахування з частини неоплаченої праці найманого робітника.

Неокласична (маржиналістська) школа в якості предмету економічної теорії розглядала діяльність, яка пов'язана з використанням обмежених ресурсів в умовах ринкового господарства і трактувала поняття прибутку, як:

- винагороду, ціну окремого фактору виробництва – капіталу;
- комплексний дохід підприємця від усіх факторів виробництва (землі, праці, капіталу) в умовах недосконалої конкуренції і надприбутків;
- винагороду підприємцю за певний ризик його діяльності;
- різницю між очікуваними та фактично отриманими доходами.

Кейнсіанська школа, яка вважала предметом економічної теорії використання обмежених ресурсів в умовах ринкового господарства з урахуванням економічної політики держави, розглядала прибуток як винагороду, що приносить капітал (який розглядається як актив) протягом періоду його існування понад його первісної вартості.

На сучасному етапі розвитку економіки прибуток від господарської діяльності визначається більшістю економістів, як перевищення доходів над витратами.

Зокрема, С. Ф. Покропивний розглядає прибуток, як ту частину витрат, що залишається після відшкодування усіх витрат на виробничу і комерційну діяльність підприємства, характеризуючи перевищення надходжень над витратами, прибуток

виражає мету підприємницької діяльності і є головним показником її результативності (ефективності).

О.О. Гетьман та В.М. Шаповал роблять висновок, що «прибуток представляє собою різницю між ціною реалізації та собівартістю продукції (товарів, робіт, послуг), між обсягом отриманої виручки та сумою витрат на виробництво та реалізацію продукції».

На думку І.А. Бланка, прибуток – це виражений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності, і становить різницю між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності.

Л.І. Шваб розглядає прибуток як узагальнюючий фінансовий показник діяльності підприємства, це та частина його виторгу, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу й комерційну діяльність підприємства.

Відповідно до позицій відомих вчених різних національних шкіл бухгалтерського обліку, в історії бухгалтерської думки можна виділити основні підходи щодо визначення прибутку в різних школах бухгалтерського обліку. Зокрема французька школа трактує поняття прибутку, як виключно грошові надходження суб'єкта господарювання.

Італійська школа бухгалтерського обліку стверджує, що величина прибутку підприємства визначається згідно із вказівками власника.

Німецька бухгалтерська школа визначає прибуток як величину, що демонструє тільки відносну істину і ніколи не абсолютну, отже, він може бути обчислений як ймовірна величина.

За версією англо-американської школи прибуток – це величина нереальна, яка може бути отримана тільки в результаті правильної оцінки та залежить від цілей господарської діяльності підприємства.

Представники російської школи бухгалтерського обліку стверджують, що необхідно розрізняти прибуток підприємства та прибуток власника. До складу прибутку можуть включатися тільки дійсні його суми, тобто реалізовані в грошових коштах.

Одним із представників вітчизняної бухгалтерської школи є Ф.Ф. Бутинець, який визначає прибуток, як економічну категорію, що відображає кінцеву грошову оцінку господарської діяльності та є найважливішим показником фінансових результатів підприємницьких структур. Він стверджує, що у загальному вигляді, прибуток – це різниця між доходами від певної діяльності й витратами на її здійснення, інформує про необхідність заходів щодо зменшення собівартості продукції, нарощування обсягів виробництва й реалізації, розширення асортименту товарів, доцільність змін у цінovій політиці.

В.В. Сопко характеризує прибуток підприємства, як результат операційної, виробничо-комерційної (господарської) діяльності підприємства, що в основному утворюється в результаті продажу (реалізації) готової продукції (послуг, товарів).

В.Г. Швець розглядає прибуток, як головний показник ефективності діяльності підприємства, що виступає критерієм визначення рівня виплат дивідендів, визначальним фактором при встановленні рівня заробітної плати і винагороди адміністрації. Він стверджує, що від розміру отриманого прибутку залежать формування власного капіталу, виконання зобов'язань перед бюджетом, фінансування інвестицій, а також платоспроможність підприємства.

Отже, розглянувши основні концепції щодо визначення економіко-облікової сутності прибутку, неможливо однозначно стверджувати, яка з вищенаведених найбільш вірна, оскільки кожна з них розглядає певну сторону даного питання, а

узагальнення всіх поглядів складає сучасну теорію прибутку, яка на сьогодні є незавершеною та потребує подальших наукових досліджень.

УДК 336

Зіновій Бриндзя, д.е.н., професор, Оксана Багрій, ст. гр. БФМ–51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ БАНКРУТСТВА ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Zinoviy Bryndzia, Oksana Bahrii

METHODS OF DIAGNOSIS OF BANKRUPTCY AS THE BASIS FOR FINANCIAL STABILITY OF DOMESTIC ENTERPRISES

Причиною банкрутства може бути неврахування підприємством існуючих ризиків, які можна об'єднати в чотири групи:

1. Недостатність інноваційного потенціалу. Інноваційний потенціал, що знаходиться на межі вичерпання або який неможливо відновити, стає серйозною загрозою для подальшого розвитку підприємства.

2. Втрата фінансової стійкості. Порушення фінансової стійкості підприємства характеризується перевищенням фінансових зобов'язань підприємства над його активами.

3. Зменшення капіталу. Внаслідок порушення фінансової стійкості на підприємстві виникає дефіцит балансу (перевищення пасивів над активами), що приносить значні збитки.

4. Криза ліквідності. Через постійне збільшення збитків підприємству загрожує криза ліквідності активів, тобто втрата платоспроможності.

Діагностика банкрутства підприємства – система цільового фінансового аналізу, спрямованого на виявлення параметрів кризового розвитку підприємства. Метою діагностики є встановлення діагнозу об'єкта досліджень, підготовка інформації про фінансовий стан підприємства на момент завершення дослідження та подання рекомендацій щодо розробки та впровадження необхідної антикризової політики.

Послідовність проведення діагностики банкрутства необхідно розглядатися залежно від етапів її здійснення.

Перший етап – створення інформаційної бази дослідження. Інформаційна база дослідження створюється на основі внутрішньої та зовнішньої інформації.

Другий етап – діагностика кризового стану та загрози банкрутства підприємства. На цьому етапі відбувається визначення глибини кризового стану підприємства та рівня загрози виникнення банкрутства, яке проходить певними кроками наступним чином:

1. Виявлення ознак кризи та експрес-оцінка загрози банкрутства підприємства.

Розглядаючи метод прогнозування банкрутства на основі експрес-діагностики, необхідно відзначити, що метою даної методики є раннє виявлення ознак кризового розвитку підприємства та попередня оцінка масштабів кризового його стану. Експрес-діагностика банкрутства характеризує систему регулярної оцінки кризових параметрів фінансового розвитку підприємства, що здійснюється на базі даних його фінансового обліку за стандартними алгоритмами аналізу, постійного моніторингу фінансового стану підприємства. Тому методика експрес-діагностики може трактуватися як універсальна, що майже не залежить від специфічних характеристик підприємства.

2. Фундаментальний аналіз кризових явищ та загрози банкрутства підприємства.